

УДК 327.56(477)

ДОВГАНЬ О.Д., кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник

СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ СТРУКТУРИ ЯК КОМПОНЕНТИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

Анотація. Про сучасні інформаційні структури як компоненти інформаційної безпеки. Структурна організація системи управління інформаційною безпекою повинна бути адекватною загальній системі державного управління – бути багаторівневою і територіально розподіленою з чіткою координацією дій складових елементів.

Ключові слова: інформаційна безпека, інформаційні структури, інформаційні ресурси, інформація.

Аннотация. О современных информационных структурах как компонентах информационной безопасности. Структурная организация системы управления информационной безопасностью должна быть адекватной общей системе государственного управления – быть многоуровневой и территориально распределенной с четкой координацией действий составляющих элементов.

Ключевые слова: информационная безопасность, информационные структуры, информационные ресурсы, информация.

Summary. The article considers the modern information structures as components of information security. The structural organization of information security management system must be adequate to the general system of public administration – must be multilevel and territorially distributed with coordinated action of its components.

Keywords: information security, information structures, information.

Постановка проблеми. Розвиток інформаційного суспільства в Україні та впровадження новітніх інформаційно-комунікаційних технологій в усі сфери суспільного життя і в діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування визначається одним з пріоритетних напрямів державної політики, а основним завданням є “сприяння кожній людині на засадах широкого використання сучасних ІКТ можливостей створювати інформацію і знання, користуватися та обмінюватися ними, виробляти товари та надавати послуги, повною мірою реалізуючи свій потенціал, підвищуючи якість свого життя і сприяючи сталому розвитку країни” [1].

У нашій країні процеси наукових досліджень і впровадження їхніх досягнень традиційно не збалансовані. В результаті на ринку інформаційних комп’ютерних технологій пострадянських країн переважає продукція й послуги провідних закордонних фірм. Як відомо, передові технології зосереджені переважно в найбільш багатих країнах, оскільки їхнє виробництво вимагає чималих інвестицій, а інтенсивний технологічний прогрес стимулює ще більше економічне зростання.

Дана проблема особливо актуалізується в ході зростаючого нині попиту на інформацію різних категорій користувачів, що одержали можливість доступу до інформаційних фондів. У зв’язку з чим загострюється питання як комплектувати фонди національних інформаційних ресурсів, якими мають бути джерела цього комплектування, де і як має зберігатися вся суспільно-значима інформація, як має бути організоване її використання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема збереження вітчизняного інформаційного простору та інформаційного виробництва знайшла своє відображення в літературі, зокрема у роботах Литвиненка О.В., Бінька І.Ф., Потіхи В.М., Горового В.М. тощо.

Взагалі, на початку розвитку технологій електронного інформування більше зверталось увагу на впровадження технологічних рішень, що вели за собою розвиток інформаційної сфери. Однак, протягом останніх десятиріч на перший план виступає змістовне інформаційне наповнення. І ця характерна особливість ще не знайшла свого належного відображення в ході осмислення сучасних інформаційних процесів.

Метою статті є дослідження безпеки сучасних інформаційних процесів при комплектуванні нових інформаційних ресурсів.

Виклад основного матеріалу. При розгляді об'єкта організації національної інформаційної безпеки видається за доцільне виділити три його основних компоненти: національні інформаційні ресурси, що включають основоположну суверенну інформацію, національний інформаційний простір використання інформації та власне інформаційне виробництво.

Традиційно в нашому суспільстві збереження інформації покладалося на систему бібліотечних установ, архівних закладів та спеціалізовані структури збереження інформації наукових установ, державних органів та ін. В ході впровадження електронних інформаційних технологій значна частина вітчизняних інформаційних ресурсів стала накопичуватись у спеціальних електронних базах, складах інформації, в базах аналітичних центрів, що працюють по аналогії з американськими “фабриками думки”.

Вся ця наявна нині система зберігання національних інформаційних ресурсів має бути об'єктом і, певною мірою, суб'єктом національної безпеки. В цьому процесі мова йде і про недопущення несанкціонованого, всупереч національним інтересам, використання суверенних інформаційних ресурсів. І, що головне, ефективне оновлення цих ресурсів, комплектування фондів і баз потрібною для розвитку суспільства суспільно значимою інформацією. При цьому процес комплектування новими інформаційними ресурсами має стати важливою формою організованого протистояння негативним впливам глобального інформаційного простору. В даній якості сучасні бібліотечні установи мають проявляти себе як суб'єкти інформаційної безпеки, оскільки якісний відбір інформації, як тієї, що циркулює в системі комунікацій вітчизняного інформаційного простору, так і введеної до суспільного використання шляхом відбору з масивів глобального інформаційного простору, гарантує ефективне використання інформації в інтересах суспільства.

При всьому цьому звертає на себе увагу та обставина, що в умовах зростаючого впливу глобального інформаційного простору сьогодні дефіцит необхідної вітчизняної інформації дедалі більшою мірою заміщується інформацією зарубіжного виробництва. До певної міри цей процес є закономірним і корисним. Однак, вплив глобальних процесів на будь-яку інформаційну базу є позитивним лише до тих пір, поки сприяє утворенню нової інформації в інфотворчій традиції даної людської спільності. Аналіз досвіду інформаційних обмінів останніх десятиріч [2] дає підстави для висновку про те, що, навіть залишаючи поза рамками розгляду можливості спеціально організованих негативних впливів на суспільну свідомість і пов'язаний з нею процес розвитку національних інформаційних ресурсів у вигляді практикованих уже в світі інформаційних воєн, навіть без свідомо програмованого негативного впливу глобальні інформаційні ресурси не можуть розглядатися в якості невичерпного дармового джерела задоволення всього обсягу інформаційних потреб окремої країни чи якоїсь соціальної групи громадян у ній. Навіть із розвитком можливостей електронних інформаційних технологій задовольнити запити українського суспільства, за умови реалізації планів прискореного його розвитку, із інформаційних ресурсів глобального інформаційного простору не можливо. Це обумовлюється цілим рядом причин.

По-перше, інформаційні ресурси глобального інформаційного простору відображають інтереси і ознаки середовища, в якому вони створювались. У зв'язку з цим вони не можуть повністю співпадати із запитам українського суспільства, що впливають із специфіки і логіки українського національного розвитку.

По-друге, стрімке зростання обсягів продукуваної людством інформації при відсутності загальноновизнаної концепції розвитку цього процесу, узгодженого уявлення про методи і форми структурування наявних ресурсів, багатомовність в Інтернеті, а також застосування інших, відмінних від електронного, видів пошуку створює дедалі більш складні проблеми при наповненні вітчизняних інформаційних баз.

По-третє, зростаюче значення інформації в суспільному розвитку обумовлює підвищення її вартості. У зв'язку із цим швидкими темпами розвивається загальноцивілізаційний інформаційний ринок. Найактуальніша, найкраще підготовлена до використання інформація зростає в ціні дуже динамічно. І в той же час за дуже невеликим винятком власники інформаційних баз в Україні мають дуже обмежені або ж і зовсім не мають фінансових можливостей для придбання такої інформації.

По-четверте, саме по собі використання навіть безкоштовних інформаційних ресурсів у вільному доступі в Інтернеті, крім позитиву, таїть в собі також і певні негативні тенденції. Вони пов'язані із об'єктивно створюваною конкуренцією з місцевими виробниками інформації і небезпекою витіснення її за межі задоволення національних інформаційних потреб. У зв'язку з цим актуалізується необхідність вироблення цілісної стратегії використання ресурсів глобального інформаційного простору та розвитку власного інформаційного виробництва як в інтересах українського національного розвитку, так і для міжнародного співробітництва. Без такої стратегії, впливових механізмів її реалізації ринок інформації в Україні буде зазнавати таких же негативних впливів, як і будь-який інший національний ринок, не захищений від уніфікації [3].

При розгляді глобальних перспектив організації національної інформаційної безпеки, очевидно, слід виходити з того, що в умовах входження нашої цивілізації в інформаційний етап її розвитку історичну перспективу для свого розвитку матимуть, по-перше, ті національні спільноти, які будуть спроможними на власний, суспільно значущий внесок у розвиток і ефективне використання загальноцивілізаційної інформаційної бази, по-друге, ті, що концепцію власного інформаційного виробництва і використання зарубіжних інформаційних ресурсів будують на основі власних національних інтересів і власної інформаційної бази, що ґрунтується на інтелектуальному, духовному доробку всіх попередніх поколінь даного народу і, нарешті, по-третє, ті спільноти, які скоординованими зусиллями на рівні держави, нації зможуть скоординувати реалізацію власної інформаційної політики як на рівні власних соціальних структур, так і в міжнародних інформаційних обмінах, організувати ефективну безпеку національного інформаційного суверенітету.

Успішний розвиток і стратегічну перспективу в майбутньому суспільстві, заснованому на ефективному використанні інформаційних ресурсів, матимуть ті суб'єкти міжнародних відносин, які на рівноправних засадах зуміють знайти своє місце в міжнародному розподілі праці, зробити відповідні напрями розвитку пріоритетними, мобілізуючи на них механізми ефективного використання специфіки власних культурних надбань, ментальних характеристик та інших складових власної самобутності, а також зможуть виробити ефективну систему заходів власної інформаційної безпеки.

Реалізація цих цілей пов'язана із необхідністю створення конкурентоспроможних механізмів для творення нової і використання існуючої інформації, розвитку системи підготовки відповідних спеціалістів, удосконалення різноманітних форм залучення все

більшої і більшої частини працездатного населення до процесу необхідного суспільству виробництва інформації і її використання, в тому числі і в інтересах міжнародного інформаційного обігу, здійснюваного, виходячи із національних інтересів.

Розглядаючи в нинішній системі зберігання вітчизняних інформаційних ресурсів бібліотечні установи в якості як одного з основного компонента зберігання і організації безпеки національних інформаційних ресурсів, потрібно виходити з того, що: вони охоплюють найбільші обсяги суспільно значимої інформації; їх мережа знаходиться в державному підпорядкуванні; матеріальна база визначається зведеними в мережу близько 20 тис. бібліотечних установ (що, в основному, на сьогодні в своєму розпорядженні мають книжкову продукцію); вони укомплектовані працівниками, що мають уявлення про інформаційне обслуговування, і з перекваліфікацією на роботу із електронними інформаційними ресурсами можуть виконувати необхідні для суспільства інформаційні функції і, що важливо, відстоювати державні інтереси в інформаційній сфері.

Досить суттєвими є також їх потенціальні можливості, пов'язані з внесенням суттєвого вкладу в організацію інформаційної безпеки в умовах активізації впливів глобального інформаційного простору на національні ресурси, можливостями покращення якості інформації в вітчизняному інформаційному просторі внаслідок розвитку власної інформаційно-аналітичної діяльності бібліотек. Як свідчить наявний досвід, бібліотечні установи можуть організовувати виробництво потрібних суспільству для орієнтації в змісті інформаційних масивів сьогодення аналітичних продуктів, шляхом аналізу системи матеріалів електронних і друкованих ЗМІ, огляду змісту наукового доробку в сфері монографічної літератури, системи документного аналізу, що знаходиться у фондах бібліотек. Відповідні продукти готуються бібліотеками виходячи із запитів центральних та регіональних управлінських структур, сприяють доступу суб'єктів господарювання в регіонах до постійно поповнюваних ресурсів правової інформації, аналізують передовий досвід, пропагують здобутки науково-технічного прогресу та ін.

Активізують задоволення суспільних запитів в аналітичній продукції також вітчизняні наукові установи. Однак, робота всіх цих структур не може повністю задовольняти суспільні запити. У зв'язку з нерозвинутістю ринку інформаційних продуктів та послуг самостійні інформаційно-аналітичні структури, наукові установи у своїй більшості на сьогодні ще не можуть стабільно і повною мірою забезпечувати потреби, пов'язані з їх функціонуванням, за рахунок реалізації аналітики. Інформаційно-аналітичні підрозділи в структурі установ і організацій виконують, як правило, вузькопрофесійні функції, дотримуються конфіденційності в сфері діяльності і не можуть задовольняти запити широкого користувача.

В той же час практика розвитку інформаційної діяльності провідних бібліотек свідчить про реальну можливість задоволення запитів широкого кола сучасних користувачів інформаційно-аналітичними продуктами і послугами саме в розгалуженій системі цих установ. Це стає можливим при введенні сучасних інформаційних технологій в їх діяльність, організаційну перебудову і кадрове вдосконалення. При реалізації даних умов бібліотечні установи перетворюються в сучасні інформаційні центри – ефективні посередники між інформаційними масивами сучасності і користувачем, стають важливим джерелом виробництва і розповсюдження власної інформаційно-аналітичної продукції, що розкриває зміст значимих інформаційних ресурсів, що знаходяться в розпорядженні суспільства. Більш того, зі значною переконливістю можна стверджувати, що без бібліотечної системи вирішити проблему ефективного забезпечення сучасні інформаційно-аналітичних запитів суспільства буде неможливо.

Базою для сучасної аналітики в бібліотечних установах є насамперед моніторингова діяльність, як один із перспективних напрямів у комплектуванні фондів. Бібліотечні установи дедалі більшою мірою використовують можливість здійснювати моніторингові дослідження, як того нового матеріалу, яким вони комплектуються, так і по наявних в їх розпорядженні фондах інформації, відповідно до суспільних запитів, пов'язаних із реалізацією масштабних планів, проектів концептуального вирішення посталих проблем і т. д.

Сьогодні вдосконалюються також методики відбору потрібної інформації з сучасних загальноцивілізаційних ресурсів. При цьому, варто зазначити, що значна частина такої інформації, сформованої в умовах, відмінних від нашої історико-культурної традиції, потребує того чи іншого рівня адаптації, “прив’язки” до умов використання в нашому середовищі. Аналіз нових інформаційних масивів з точки зору доцільності використання для задоволення запитів вітчизняних користувачів є важливою умовою організації інформаційної безпеки. Лише в цьому випадку використання всіх обсягів інформації сприятиме розвитку української держави як суверенної, рівноправної в міжнародних відносинах нації, самобутньої і рівної в міжнародній спільноті.

І навпаки, штучне привнесення ідей, методик і порад на наш національний ґрунт задля малопереконливих в історичній перспективі переваг уніфікації зрештою внаслідок своєї неорганічності виявляється гальмуючим фактором, збіднює процес розвитку суспільного прогресу в його потенційних можливостях, багатогранності.

Розвиток системи глобальних інформаційних ресурсів за умови впровадження нових комп’ютерних технологій в бібліотечній сфері може певною мірою урівнювати можливості для ефективної діяльності в сучасних умовах і традиційних бібліотек з потужними фондами, комплектуваними протягом століть, і нових бібліотечних установ та інших інформаційних центрів зі скромними власними ресурсами, однак, на технологічному рівні сучасними, орієнтованими на задоволення суспільних запитів сьогодення.

Таке зрівнювання шансів є певною мірою умовним, оскільки фактор наявності потужних фондів у бібліотеках дає потенційну можливість для більш якісного обслуговування користувачів, з опорою на наявні традиції, на теоретичні узагальнення напрацьовані у сфері найбільш затребуваних суспільством проблем, вже здійснених в минулому, на виявлення закономірностей і певних наукових традицій, на систему національних духовно – ціннісних орієнтирів. Однак, все це можливе лише при введенні інформаційних ресурсів, що зберігаються в фондах бібліотек, в сучасний інформаційний обіг, при здійсненні необхідної підготовки цих ресурсів до ефективного використання в сучасних умовах з урахуванням специфіки запитів хоча б основних груп користувачів.

В перспективі об’єднання бібліотечних установ – сучасних інформаційних центрів може стати загальнонаціональною інформаційною базою – важливим аргументом для збереження й розвитку національної самобутності, платформою для інформаційних обмінів в середовищі глобального інформаційного простору, що й передбачається згаданою вище державною цільовою національно-культурною програмою створення єдиної інформаційної бібліотечної системи “Бібліотека – XXI”.

Вона, зокрема, передбачає вдосконалення нормативно-правової бази з питань:

- дотримання прав суб’єктів авторського права і суміжних прав під час створення та використання електронних бібліотечних ресурсів;
- передачі до бібліотек електронних копій тиражованих видань;
- розроблення і впровадження єдиних стандартів (форматів) обміну бібліографічними та архівними записами, їх адаптації з міжнародними правилами;

- створення умов для інтеграції системи до світових бібліотечних мереж;
- проведення моніторингу каталогів бібліотечних ресурсів для визначення тих, що мають загальнодержавне значення.

Організація інформаційної безпеки сьогодні має враховувати також ту обставину, що сучасна дійсність пов'язана з необхідністю опрацювання значних масивів інформації. Продуктом такого опрацювання є аналітичні розробки. Потреба в такого виду продуктах обумовила виникнення спеціальних аналітичних структур. Певним аналогом таких структур є традиційні наукові установи. Однак, лише певним. Наукові установи, виготовляючи інформацію найвищої суспільної значимості – наукову інформацію – не мають можливості активно і постійно проявлятися в системі інформаційних обмінів. Задоволення відповідних суспільних потреб було вирішене через створення спеціальних аналітичних структур.

У США, поряд з формуванням спеціальних аналітичних, дослідницьких структур при великих бібліотечних закладах, помітним явищем стали “фабрики думки” – наукові центри з обробки та аналізу інформації, визнані в усьому світі ефективні аналітичні структури і суб’єкти інформаційного ринку.

У дослідженнях з цього приводу зазначається, що виникнення “фабрик думки” пояснюється ситуацією коли державні інститути, громадські організації, бізнесові структури вже не в змозі самотійно упоратися, з одного боку, з величезним потоком інформації, зі зростаючими проблемами суспільної значущості, з іншого – у суспільстві збільшується кількість людей з вищим освітнім рівнем, і саме “фабрики думки” дають змогу долучитися до вирішення складних загальносуспільних проблем людям, яких з тих чи інших причин не влаштовує робота в традиційних державних, наукових чи політичних структурах, де відсутні умови для повного їх самовираження.

Як зазначає з цього приводу І.Л. Шейдіна, “надзвичайно високий темп змін у світі, продиктований соціальними і науково-технічними революціями, комплексний характер проблем, що виникають перед тими, хто приймає відповідальні рішення, зумовлював необхідність залучення експертів-консультантів як джерела відсутніх в американського уряду чи монополій професійних знань” [4].

“Фабрики думки” або ж мозкові центри на сьогодні є незалежними дослідницькими організаціями, що зосереджують свою діяльність на розробці суспільно значущих проблем, сприянні здійсненню практичної політики, упровадженні результатів наукового пошуку, розробці програм, формулюванні цілей. Здійснюючи соціальні проекти у сфері публічної політики, налагоджуючи комунікації з метою просування соціально важливих проектів, вони стають центрами тяжіння для інтелектуалів, об’єднуючи навколо себе інколи набагато більше мислячих людей, ніж перебуває власне всередині структури самого центру [5].

“Фабрики думки” – називають ще вогнищами зростання, “що створюються за рахунок застосування безперервного міждисциплінарного наукового мислення до глибинного вдосконалення процесу формування політики як головної сполучної ланки між владою і знанням” [5]. У США, пізніше в інших країнах, вони найефективніше виявляють себе у сфері реалізації соціально значущих ідей публічної політики. Це зумовлюється і соціальним замовленням, пов’язаним з необхідністю постійного вдосконалення суспільного організму, сформованого на демократичних засадах, і наявністю значної кількості високоосвічених людей, які мають відповідний творчий потенціал для розвитку суспільствознавчих досліджень. Вони стали ефективним джерелом наповнення соціальних інформаційних баз суспільства.

Через властиву їм мобільність інформаційно-аналітичні структури можуть, коли виникає така необхідність, активно переключатися на нові важливі теми досліджень, мобілізувати не залучений ще дослідницький потенціал суспільства на вирішення найбільш актуальних завдань.

Варто зазначити, що для України, як і для багатьох інших нових держав Східної Європи, залучення до процесу інформатизації пов'язане (порівняно з розвиненими країнами Заходу) з додатковими труднощами. Серед них – не лише технічне, технологічне відставання. Створення інформаційних структур нового суспільства в Україні вже з перших кроків мало бути, виходячи з практичних міркувань, пов'язаним з гострою необхідністю отримання негайних результатів: потребою в інформаційно-аналітичному забезпеченні процесу становлення нової держави, економічних змін у напрямі формування ринкової економіки, відповідного супроводу демократичних перетворень, нових умов функціонування нації, культури та ін.

Уся ця інформаційна інфраструктура, поряд зі своєю технологічною і організаційною відсталістю від практики зарубіжних країн, мала ще один суттєвий недолік: вона була зорієнтована на обслуговування потреб радянського суспільства, відмінного від сучасного.

За нових умов істотно змінювалася роль держави у процесі інформатизації суспільства. Хоча при переході до ринкової економіки різко зменшуються потоки командної інформації, що йде “зверху вниз”, і повідомлень “знизу вгору”, поряд з цим зростає значення евристичних впливів держави на економічні структури всіх рівнів (попереджувальних, коригувальних), що потребує відбору й аналізу інформації стосовно функціонування і взаємовідносин суб'єктів ринку. Тому поряд з реорганізацією державного апарату в процесі розбудови нової держави реорганізовувалися і створювалися інформаційні, інформаційно-аналітичні структури, завданням яких стало формування інформаційного середовища нового суспільства.

Однак на цьому стартовому етапі ще не можна було вести розмову щодо можливості формування повноцінних “фабрик думки” – продукту повноцінного демократичного суспільства, інформаційно-аналітичних структур, що успішно співробітничать з ефективними, зацікавленими державними структурами і громадськими організаціями.

Протягом значного часу для розбудови нашої держави були актуальними висновки, зроблені дослідниками стосовно того, що в Україні розбудова держави явно випереджає розбудову суспільства, і тому інститути влади часто немовби зависають над порожнечою: не зовсім зрозуміло, які цінності та інтереси суспільства вони мають обстоювати та захищати. У нас належною мірою не сформувався “середній клас” – основний носій суспільних цінностей та природний стабілізатор влади.

Попри певний ідеалізм уявлень стосовно процесу формування “середнього класу” в безпосередній залежності від повноцінного інституту приватної власності та міцних партійних структур, з позицій сьогодення можна вже досить точно сформулювати ситуацію, у якій існували і розвивалися інформаційно-аналітичні структури України. Поряд зі своєю технологічною й організаційною відсталістю від сучасної практики зарубіжжя, важливою обставиною було також і те, що інформаційна структура, яка дісталась у спадок нинішньому суспільству, була раніше орієнтована на обслуговування потреб нині неіснуючого, радянського суспільства. Значною мірою ця інфраструктура розвалювалась із системою і фактично була мало придатна для вирішення завдань в умовах нового суспільства, суверенної держави, зростаючого значення особистісного фактора, необхідності прийняття на всіх рівнях управління свідомих самостійних рішень.

Певний час в Україні складалася досить дивна, не зовсім логічна ситуація: під час вирішення фундаментальних проблем державного будівництва, коли, здавалося б, владним структурам особливо потрібна інформація, аналітичні розробки, що, у свою чергу, зумовлювало б створення умов для розвитку інформаційно-аналітичних служб, усі гілки державної влади дуже повільно усвідомлювали доцільність послуг цих структур і неохоче користувалися ними. На відміну від практики високорозвинених держав Заходу з давно вже розвинутою системою соціальних комунікацій, тісно ув'язаних із механізмами державного управління, у державах СНД, в Україні проблема інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади характеризується цілим рядом додаткових ускладнень.

По-перше, структури, що розпочинали свою діяльність у період становлення суверенної української держави стикалися, особливо в перші роки свого існування, з широким колом проблем, пов'язаних із освоєнням методик оперативного вивчення і введення в обіг з відповідною адаптацією зарубіжного досвіду, з виробленням прийомів аналізу специфіки власних суспільних, економічних, політичних, культурних процесів, з пошуком свого місця в підтримці державотворчого процесу.

По-друге, створювані інформаційно-аналітичні центри, орієнтовані на задоволення запитів державних органів, у своїй роботі не могли опиратися на відповідну інформаційну інфраструктуру загальносуспільного призначення через фактичну її відсутність у суспільстві, що формувалося.

По-третє, ще одна несприятлива обставина, серед тих, що помітно ускладнювали діяльність інформаційно-аналітичних структур, у нових державах була пов'язана з несприятливою економічною ситуацією перехідного періоду. Слабка їх матеріально-технічна база у зв'язку з цим не давала здебільшого можливості впровадження нових, сучасних технологій обробки та аналізу потоків інформації. Цей фактор теж не сприяв появі структур типу “фабрик думки” у сфері політичного життя українського суспільства.

Система інформаційно-аналітичних центрів в Україні в цілому заслуговує на увагу з точки зору організації інформаційної безпеки у зв'язку з тим, що:

- продукти таких структур, створені на базі аналізу актуальних і в достатній мірі репрезентабельних масивів інформації можуть бути впливовими, авторитетними;
- розробки таких центрів можуть суттєво впливати на політичну ситуацію, особливо – з використанням резонансних подій;
- такі матеріали при відсутності авторитетних альтернатив використовуються управлінськими структурами і, таким чином, впливають на державну політику.

При цьому суттєве значення має той факт, що, як уже говорилося вище, такі центри в Україні сьогодні не можуть працювати як ринкові структури, забезпечувати хоча б формально свою фінансову незалежність (окрім, хіба що, бібліотечних, які можна кваліфікувати як умовно незалежні при державному фінансуванні). У зв'язку з цим система грантової підтримки, як правило, визначає вектор орієнтації. У загальних рисах про такого роду впливи в Україні інколи можемо дізнаватися від самих грантодавців.

Сьогодні робити суттєвий акцент на помітну роль аналітичних центрів в системі організації інформаційної безпеки нашої країни видається передчасним. Однак, вже недалека перспектива викликає стурбованість. Як зазначає Ф. Медвідь, аналіз воєнних конфліктів початку XXI ст. свідчить, що конфліктам передували та супроводжували їх інтенсивні інформаційно-психологічні операції та провоковані внутрішньополітичні кризи. Можна констатувати, що набули поширення організаційно-інформаційні мережі (ОІМ), які є системою пов'язаних між собою громадських організацій, аналітичних центрів, інформагентств, ЗМІ, створених під певні завдання [6].

Загрозливим чинником при цьому є також те, що за наявності відповідних державних підприємств, надання основних послуг у сфері захисту інформації на замовлення державних установ здійснюється недержавними суб'єктами господарювання. Фактично складається ситуація, коли державна система захисту інформації відокремлена від самої держави прошарком недержавних суб'єктів, які здійснюють посередницькі функції з оцінювання стану захищеності інформації та побудови комплексної системи захисту інформації, між державним спеціальним уповноваженим органом у сфері захисту інформації та іншими державними органами – споживачами послуг у цій сфері [7].

Вимагає до себе серйозного ставлення і ще одна обставина: “коли об'єднуються ресурси локальної мережі установи чи компанії, певного сегменту такої мережі або ж взагалі окремого комп'ютера з відкритою мережею, такою, як Інтернет, підвищується ризик атак і пошкоджень як самих даних у мережі, так і комп'ютерної системи в цілому. Експоненціальне зростання кінцевих користувачів Інтернету останнім часом призвело до появи тих самих негативних порядків, що неминуче встановлюються у будь-якому людському натовпі. Проблемою стає не просто інформаційна безпека в цілому, а й безпека електронної комерційної взаємодії в Інтернеті зокрема” [8].

Усе це примушує державу турбуватися про захист своїх інтересів та вибірково підходити до оцінювання транспарентності своєї політики. Слід зазначити, що в нашому суспільстві паралельно із новоствореними аналітичними центрами їх функції традиційно вже виконують також і наукові установи, насамперед інститути гуманітарного профілю академій наук, що традиційно поряд із науковими дослідженнями виконують функцію популяризації наукових знань. Особливо плідно протягом останніх років працюють в цьому напрямі інститути економічного, правового, соціологічного профілю. Координація їх діяльності як академічних установ у інтересах організації національної інформаційної безпеки очевидно не стикатиметься з серйозними проблемами, як і в українській бібліотечній сфері. Однак ці установи мають відчувати суспільну затребуваність і матеріальну підтримку своєї діяльності.

З урахуванням зростаючих масштабів проблем сучасної інформаційної безпеки та зважаючи на все більш чіткі прояви інтеграційних процесів як важливої характеристики сучасного національного розвитку видається абсолютно логічною висловлювана вже спеціалістами думка про необхідність створення окремої функціональної та організаційної структури у сфері національної безпеки з контрольними функціями у сфері безпеки. Така структура могла б відігравати також важливу координаційну роль в сфері інформаційної безпеки для вітчизняних державних і недержавних інформаційних центрів, всієї інформаційної інфраструктури, сприяти утвердженню національної інформаційної політики у внутрішніх і міжнародних обмінах, сприяти організації національної інформаційної безпеки.

Висновки.

Структурна організація системи управління інформаційною безпекою має бути адекватною загальній системі державного управління. Тобто вона повинна бути багаторівневою і територіально розподіленою з чіткою координацією дій складових елементів. Ефективне функціонування цієї системи передбачає централізоване управління з конкретними відомчо-розпорядчими функціями, які мають забезпечувати системний моніторинг і регулювання всіх компонентів національного інформаційного простору. Вона повинна у будь-яких ситуаціях зовнішнього чи внутрішнього інформаційного протиборства (експансії, агресії, тероризму або війни) зберігати життєво важливі параметри функціонування.

Традиційно в нашому суспільстві збереження національних інформаційних ресурсів покладалося на систему бібліотечних установ, архівних закладів та спеціалізовані структури збереження інформації наукових установ, державних органів та ін. В ході впровадження електронних інформаційних технологій значна частина вітчизняних інформаційних ресурсів стала накопичуватись у спеціальних електронних базах, складах інформації, в базах аналітичних центрів, що працюють по аналогії з американськими “фабриками думки”. Вся ця наявна нині система зберігання національних інформаційних ресурсів має бути об’єктом і, певною мірою (при реалізації політики відбору потрібної суспільству інформації) суб’єктом національної безпеки. При цьому мається на увазі і недопущення несанкціонованого, всупереч національним інтересам, використання суверенних інформаційних ресурсів. І, що головне, ефективне оновлення цих ресурсів, комплектування фондів і баз потрібною для розвитку суспільства, суспільно значимою інформацією. При цьому процес комплектування новими інформаційними ресурсами має стати важливою формою організованого протистояння негативним впливам глобального інформаційного простору. В даній якості сучасні бібліотечні установи мають проявляти себе як суб’єкти інформаційної безпеки, оскільки якісний відбір інформації, як тієї, що циркулює в системі комунікацій вітчизняного інформаційного простору, так і введеної до суспільного використання шляхом відбору з масивів глобального інформаційного простору, гарантує ефективне використання інформації в інтересах суспільства.

Використана література

1. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки : Закон України від 09.01.07 р. № 537-V // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2007. – № 12. – Ст. 102.
2. Литвиненко О.В. Інформаційний простір як чинник забезпечення національних інтересів України / О.В. Литвиненко, І.Ф. Бінько, В.М. Потіха. – (Ун-т ім. Т. Шевченка. Ін-т міжнар. відносин). – К. : Чорнобильінтерінформ, 1998. – 48 с.; Зернецька О.В. Глобальний розвиток систем масової комунікації і міжнародні відносини / О.В. Зернецька. – (НАН України. Ін-т світ. економіки і міжнар. відносин). – К. : Освіта, 1999. – 351 с.
3. Горовий В. Соціальні інформаційні комунікації, їх наповнення і ресурс ; наук. ред. Л.А. Дубровіна. – (НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського). – К., 2010. – С. 245-246. – Режим доступу : [//www.nbuv.gov.ua/siaz/monograf/mongor.pdf](http://www.nbuv.gov.ua/siaz/monograf/mongor.pdf)
4. Шейдина І.Л. США : “фабрики мысли” на службе стратегии / И.Л. Шейдина. – М. : Наука, 1973. – С. 47.
5. Грановский В. Современные фабрики мысли : аналитический доклад / В. Грановский, С. Дацюк, Т. Хариманга. – (Агенство гуманитарных технологий). – К., 1999. – С. 4.
6. Медвідь Ф. Небезпеки і загрози національним інтересам України у двосторонніх відносинах з Російською Федерацією // Актуальні проблеми міжнародної безпеки : український вимір. – К. : ВД “Стилос”, 2010. – С. 50.
7. Петров В. Стан захищеності інформаційних ресурсів України та шляхи її вдосконалення // Актуальні проблеми міжнародної безпеки : український вимір. – К. : ВД “Стилос”, 2010. – С. 577.
8. Економічна інформатика : підручник / [М.В. Макарова та ін.] ; за заг. ред. М.В. Макарової. – Суми : Унів. книга, 2011. – С. 192.

~~~~~ * * * ~~~~~